

Pracovní úrazy sociálních pracovníků

Zpracoval: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i.

Autorský kolektiv: Mgr. et Mgr. Josef Senčík, Ing. Kateřina Veselá, Ing. Marek Nechvátal, Ing. Petr Mrkvička

1. Úvod

Při výkonu práce mnohdy dochází k úrazům, přičemž úrazy, které utrpí zaměstnanci při výkonu závislé práce, se nazývají úrazy pracovními. Za pracovní úraz (PÚ) se dle zákoníku práce považuje takové poškození zdraví nebo smrt zaměstnance, ke kterému došlo nezávisle na jeho vůli krátkodobým, náhlým a násilným působením zevních vlivů při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s nimi. Pracovním úrazem je rovněž myšlen úraz, jenž zaměstnanec utrpěl pro plnění pracovních úkolů. [1]

Za činnosti, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, se považují [1]:

- úkony potřebné k výkonu práce,
- úkony během práce obvyklé,
- úkony nutné před počátkem práce,
- úkony nutné po skončení práce,
- úkony obvyklé v době přestávky v práci na jídlo a oddech konané v objektu zaměstnavatele,
- vyšetření u poskytovatele zdravotních služeb prováděné na příkaz zaměstnavatele,
- vyšetření v souvislosti s noční prací,
- ošetření při první pomoci a cesta k němu a zpět.

V přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů je také školení zaměstnanců organizované zaměstnavatelem nebo odborovou organizací, případně orgánem nadřízeným zaměstnavateli, kterým se sleduje zvyšování odborné připravenosti zaměstnanců. Mezi činnosti, které jsou v přímé souvislosti s plněním pracovních úkolů, nepatří cesta do zaměstnání a zpět, stravování, vyšetření nebo ošetření u poskytovatele zdravotních služeb ani cesta k němu a zpět, pokud není konána v objektu zaměstnavatele. [1]

2. Pracovní úrazy v odvětví sociálních služeb

PÚ jsou nedílnou součástí každodenního pracovního života. Pravděpodobně je nikdy nelze zcela eliminovat, nicméně je možné jim úspěšně předcházet díky pravidelnému vyhledávání a vyhodnocování rizik a dodržování pravidel BOZP. Nejinak je tomu i v oblasti sociálních služeb, ve které je zaměstnáno cca 85 000 zaměstnanců. V celém tomto odvětví dochází cca k cca 800-900 pracovním úrazům ročně (CZ-NACE – oddíly Q87 - Pobytové služby sociální péče a Q88 - Ambulantní nebo terénní sociální služby), z toho se přímo sociálních pracovníků týká asi polovina, tedy cca 400-600 pracovních úrazů. Každý rok dochází k cca 400 až 600 pracovním úrazům s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny. V porovnání s celkovým počtem pracovních

úrazů, které jsou v České republice každoročně zaznamenány, představují pracovní úrazy zaměstnanců v oblasti sociálních služeb cca 1 procento z nich. [2]

V ČR je každoročně evidováno přes 40 tisíc PÚ. V posledních dvou letech bylo toto číslo kvůli pandemii covid-19 o přibližně 4-5 tisíc menší. Nejvíce PÚ se zpravidla přihodí během prvního pracovního dne v týdnu, tedy v pondělí. Druhým rizikovým dnem je úterý a počty PÚ klesají v průběhu týdne. [3]

Důvody mohou být nedostatečná koncentrace po dnech volna, rychlé zpracovávání nevyřízených úkolů z předchozího týdne apod. Pokud se jedná o časové rozmezí pracovního dne, tak největší počet pracovních úrazů vznikne v čase mezi 10. a 11. hodinou dopoledne, a zde lze mezi možné příčiny zařadit snahu o dokončení práce před přestávkou, podcenění a nedodržování pravidel bezpečnosti práce zaměstnanci, menší koncentraci atd. [3]

Z hlediska pracovních zkušeností jsou nejrizikovější skupinou noví zaměstnanci, protože nejvíce PÚ se stane v prvních 3 letech zaměstnání. Rizikové jsou zejména počáteční měsíce během prvního roku v práci, kdy se často jedná o nástup do prvního zaměstnání po ukončení studia bez praktických zkušeností, změny dlouhodobého zaměstnání (či profese) s přechodem do nového oboru (nebo k novému zaměstnavateli) apod. [3]

PÚ utrpí nejčastěji zaměstnanci ve věku 21-30 let a 41-55 let. V případě první věkové skupiny patří mezi důvody nedostatečné pracovní zkušenosti či nedostatečná pozornost při práci. [3] PÚ (s pracovní neschopností nad 3 dny) v sociálních službách utrpí nejčastěji zaměstnanci ve věku 44-46 let (Tab. 1). U této druhé věkové skupiny dochází k PÚ často díky podcenění hrozících rizik u dlouhodobě prováděných prací zaměstnanci, nedodržování pravidel bezpečnosti práce zkušenými zaměstnanci, fluktuaci zaměstnanců apod. [3]

PÚ zaměstnanců v sociálních službách lze dělit podle:

- závažnosti
  - méně závažné,
  - závažné,
  - smrtelné,
  - s trvalými následky či bez trvalých následků,
  - s hospitalizací nebo bez hospitalizace v nemocnici;
- délky dočasné pracovní neschopnosti
  - do 3 kalendářních dnů,
  - více než 3 kalendářní dny,
  - s hospitalizací přesahující 5 dnů,
  - bez pracovní neschopnosti;
- pracovních profesí;
- pohlaví;
- věku;
- porušení zákonných nařízení – např. zásad BOZP a technologických předpisů;

- úmyslu – úmyslné PÚ jsou takové úrazy, které vznikají při pokusu záměrně ublížit jiné osobě (např. týrání).

2.1. Pracovní úrazy v sociálních službách

V sociálních službách, stejně jako i v jiných odvětvích, např. ve zdravotnictví a školství, se nejčastěji setkáváme s PÚ u žen. Jednoznačným důvodem je samozřejmě velká převaha zaměstnaných žen v odvětví sociálních služeb, tzn., že přibližně 90 % zaměstnanců v sociálních službách tvoří ženy a tomu odpovídající vysoké procento PÚ. Z celkem 800 – 900 PÚ v sociálních službách tvoří pracovní úrazy žen asi 85 % (Tab. 1).

Tab. 1: Pracovní úrazy s pracovní neschopností nad 3 dny (PÚ – 3) u zaměstnanců v sociálních službách ve sledovaném období (zdroj: VÚBP)

PÚ - 3	2017	2018	2019	2020	2021
Pobytové služby sociální péče (Q 87)	636	651	682	634	699
Ambulantní nebo terénní sociální služby (Q 88)	178	205	194	185	192
Ženy	689	749	737	716	773
Muži	125	107	139	103	118
Celkem	814	856	876	819	891
Průměrný věk zraněného zaměstnance	44	44	46	45	45
Z toho závažných PÚ - ženy	11	7	5	3	7
Z toho závažných PÚ - muži	2	2	6	4	2
Závažný PÚ - pády	6	4	5	3	6
Závažný PÚ - pád ze schodů	1	0	-	-	1
Závažný PÚ - pád na mokru	0	3	-	-	0
Závažný PÚ - pád na ledě	0	1	2	-	0
Závažný PÚ - pád ze žebříku	0	0	0	0	1
Závažný PÚ - pád z kola	0	0	0	0	1
Závažný PÚ - zátěž kosterní soustavy	0	2	3	2	3
Závažný PÚ - kolaps/ šok	2	0	-	-	-
Závažný PÚ - Náráz (do předmětu)	2	0	-	-	0
Závažný PÚ - dopravní nehoda	2	1	-	-	0
Bodnutí hmyzem	0	1	-	-	0
Cévní mozková příhoda	0	1	-	-	0

2.2. Pracovní úrazy zaměstnanců dle typu zařízení sociální péče

Počet PÚ zaměstnanců v sociálních službách se liší podle zařízení. Nejvyšší počet PÚ byl zaznamenán u zaměstnanců sociální péče v domovech pro seniory. Tzn., že práce v tomto typu zařízení poskytujícího sociální péči je z pohledu vzniku PÚ nejrizikovější. Druhou nejrizikovější prací z pohledu počtu PÚ je práce zaměstnanců sociální péče v zařízeních pro osoby s chronickým duševním onemocněním. Další skupinu PÚ zaměstnanců v sociálních službách představují ostatní ambulantní či terénní sociální služby a pobytové služby sociální péče (Tab. 2).

Tab. 2: Nejvíce zaznamenaných případů PÚ u zaměstnanců v sociálních službách ve sledovaném období dle odvětví (zdroj: VÚBP)

Odvětví	2017	2018	2019	2020	2021
---------	------	------	------	------	------

Odvětví	2017	2018	2019	2020	2021
Sociální péče v domovech pro seniory	295	322	333	347	345
Sociální péče v zařízeních pro osoby s chronickým duševním onemocněním	192	168	144	130	145
Ostatní ambulantní/terénní sociální služby	99	112	109	106	-
Ostatní pobytové služby sociální péče	87	101	115	-	103

2.3. Pracovní úrazy zaměstnanců dle klasifikace zaměstnání

Počet PÚ zaměstnanců v sociálních službách se liší podle zaměstnání, které ve své práci vykonávají. Nejvyšší počet PÚ byl zaznamenán u pečovatелů a pomocných ošetřovatelů v zařízeních sociální péče a v nemocnicích, ošetřovatelů a pracovníků v soc. službách v oblasti pobytové péče a pečovatелů a pomocných ošetřovatelů (Tab. 3).

Tab. 3: Nejvíce zaznamenaných případů PÚ u zaměstnanců v sociálních službách ve sledovaném období dle klasifikace zaměstnání CZISCO (zdroj: VÚBP)

Klasifikace zaměstnání (CZISCO)	2017	2018	2019	2020	2021
Pracovníci přímé obslužné péče v oblasti pobytové péče	-	-	-	81	93
Pracovníci osobní péče ve zdravotní a sociální oblasti	-	-	96	-	-
Pečovatelé a pomocní ošetřovatelé v zařízeních sociální péče, v nemocnicích	222	245	-	-	-
Pečovatelé a pomocní ošetřovatelé	92	110	-	-	-
Ošetřovatelé a pracovníci v soc. službách v oblasti pobytové péče	-	-	208	69	87
Ošetřovatelé v oblasti pobytové péče	-	-	-	49	48
Odborní pracovníci v oblasti sociální práce	-	-	64	-	-
Sociální pracovníci	70	68	-	-	-
Kuchaři (kromě šéfkuchařů), pomocní kuchaři	63	66	67	-	-

2.4. Pracovní úrazy zaměstnanců dle typu poskytovaných sociálních služeb

Počet PÚ s pracovní neschopností zaměstnanců v sociálních službách se liší podle typu poskytovaných sociálních služeb. Nejvyšší počet PÚ s pracovní neschopností byl zaznamenán u zaměstnanců v pobytových službách sociální péče. Nižší počet PÚ s pracovní neschopností (asi o 3/4) byl zaznamenán u zaměstnanců pracujících v ambulantních nebo terénních sociálních službách (Tab. 4).

Tab. 4: PÚ s pracovní neschopností a jejich četnost na 100 pojištěnců (zdroj: ČSÚ, www.czso.cz)

PÚ s pracovní neschopností (a četnost)	2017	2018	2019	2020	2021
Pobytové služby sociální péče (Q 87)	653 (1,1)	642 (1,05)	693 (1,11)	697 (1,08)	801 (1,18)
Ambulantní nebo terénní sociální služby (Q 88)	187 (0,74)	216 (0,81)	220 (0,79)	230 (0,78)	231 (0,74)

PÚ s pracovní neschopností (a četnost)	2017	2018	2019	2020	2021
Četnost za ČR	1,02	0,98	0,94	0,88	0,95

3. Činnosti prováděné zaměstnanci v sociálních službách v souvislosti s pracovním úrazem

Činnosti se rozumí hlavní typ práce s určitou délkou trvání, kterou úrazem postižený zaměstnanec vykonával v čase, kdy k úrazu došlo [4], například vaření čaje. Nejedná se však o konkrétní pracovní úkon, například zapálení hořáku při vaření čaje.

Zaměstnanci v sociálních službách prováděli před vznikem PÚ nebo v průběhu PÚ nejčastěji chůzi, zacházeli, manipulovali a zpracovávali hmotné věci, živé rostliny a živočichy, fyzicky zacházeli nebo zacházeli s lidmi (Tab. 5).

Tab. 5: Nejčastěji prováděné činnosti zaměstnanci v sociálních službách v souvislosti s PÚ ve sledovaném období (zdroj: VÚBP)

Činnost	2017	2018	2019	2020	2021
Chůze	254	246	230	239	254
Zacházení, manipulace a zpracování hmotných věcí, živých rostlin a živočichů	134	163	191	163	209
Fyzické zacházení	73	67	-	-	-
Zacházení s lidmi	54	62	61	109	122

4. Zdroje pracovních úrazů zaměstnanců v sociálních službách

Každá lidská činnost, stejně jako pracovní činnost zaměstnanců v sociálních službách, je zdrojem určitého rizika, které může vést k PÚ (Tab. 6).

Mezi zdroje PÚ zaměstnanců v sociálních službách patří:

- budovy, stavební konstrukce, povrchy v úrovni země,
- budovy, stavební konstrukce, povrchy nad úrovní země,
- materiál, břemena, předměty,
- pády na rovině, z výšky, do hloubky, propadnutí – například z důvodu uklouznutí, sesmeknutí, zakopnutí apod.,
- dopravní prostředky – služební automobily osobní či nákladní, vysokozdvizné vozíky,
- průmyslové škodliviny, chemické látky, biologičtí činitelé,
- živé organismy a lidské bytosti – u zvířat je typické kousnutí, uštknutí,
- elektrická energie,
- stroje a zařízení přenosná nebo mobilní,
- nástroje, přístroje, nářadí.

Tab. 6: Nejčastější zdroje PÚ u zaměstnanců v sociálních službách ve sledovaném období (zdroj: VÚBP)

Zdroj PÚ	2017	2018	2019	2020	2021
----------	------	------	------	------	------

Zdroj PÚ	2017	2018	2019	2020	2021
Živé organismy a lidské bytosti	182	234	196	179	223
Budovy, stavební konstrukce, povrchy v úrovni země	234	231	226	165	197
Budovy, stavební konstrukce, povrchy nad úrovní země	110	119	137	156	154
Materiály, předměty, výrobky, součásti strojů, vozidel atd.	152	108	161	103	123

5. Příčiny pracovních úrazů zaměstnanců v sociálních službách

Pro zajištění vhodné prevence je nezbytné znát příčiny PÚ zaměstnanců v sociálních službách.

Nejčastějšími příčinami PÚ v sociálních službách jsou různé typy pádů a poškození při nesprávné manipulaci s břemeny - s klienty. Jedná se o poškození muskuloskeletálního aparátu v důsledku nadměrné námahy, zvyšování chronických potíží, které v některých případech končí částečnou nebo plnou invaliditou.

Mezi méně časté příčiny PÚ patří cévní mozková příhoda, úžeh, nebo zásah elektrickým proudem (Tab. 7).

5.1. Pády

Pády jsou jedním z nejčastějších PÚ, jak vyplývá ze statistik, u zaměstnanců v sociálních službách (Tab. 7). Velmi často k nim dochází vlivem nepozornosti a neopatrnosti zaměstnanců, nebo vlivem změny podmínek prostředí – např. povětrnostních podmínek (sníh, led, déšť), kluzkým povrchem apod. Často dochází k PÚ neodhadnutím rizika atd.

Nepříjemnou a nejmáčnější zdravotní komplikací po pádu na pracovišti jsou různé zlomeniny. Vážné jsou zlomeniny lebečních kostí, obratlů a pánve. Zlomeniny kostí horních a dolních končetin vznikají při PÚ např. u dopravních nehod nebo při pádu ze schodů. Bércová zlomenina bývá často zlomeninou otevřenou, neboť holenní kost je umístěna těsně pod kůží, a je obvyklá při PÚ v důsledku pádu na náledí. Neúplným došlápnutím či doskokem, ale i pádem těžkého předmětu na nohu vzniká zlomenina v oblasti kotníku a nohy. Poranění kostí horních končetin nebývají tak vážná jako končetin dolních, nejčastější jsou zlomeniny zápěstí, klíční kosti a prstů, předloktí a pažní kosti nad loktem. Příčinou PÚ mohou být pády na otevřenou dlaň, na loket či rameno, nebo těžký předmět, páčení, skřípnutí. [5]

Při PÚ hlavy je často zraněna i krční páteř. Nejčastější jsou poranění hlavy na pokožce spojené s pohmožděním a krvácením, nebo případně otřes či zhmoždění mozku. Jedná se o pády na hlavu z výšky (žebřík, schody), zakopnutí či sklouznutí a pády na podlahu, pády těžkého předmětu na hlavu, údery do dolní čelisti, údery tupým předmětem apod. [5]

Vykloubením, podvrtnutím, pohmožděním může dojít při PÚ k poranění měkkých struktur kloubů díky nepřiměřenému pohybu v kloubu nebo přímým násilím na kloub. Zpevňující vazy, chrupavky a svalové úpony, či kloubní pouzdro bývají pohmožděny, nataženy i potrhány. Nejčastěji je při těchto PÚ postižen kotník, rameno, prsty ruky a kyčel. [5]

Krvácející rány vznikají při PÚ působením vnější mechanické síly na povrch těla, čímž dochází k poškození celistvosti kůže, sliznice nebo jednotlivých orgánů. Rány

mohou být s ostrými okraji (řezné, bodné, sečné) a s nerovnými okraji (tržné, tržně zhmožděné, kousnutí zvířetem). [5]

5.2. Opaření, popálení

Tyto PÚ jsou způsobeny „suchým“ (horkým předmětem, přímým plamenem) nebo „vlhkým“ horkem (horkou tekutinou, párou). Popáleniny a opařeniny se vyskytují při PÚ hlavně na končetinách, krku, hrudníku a trupu. [5]

5.3. Zásah elektrickým proudem

Největším nebezpečím těchto PÚ je to, že bezprostředně ohrožují život zaměstnance a jsou doprovázeny ztrátou vědomí, poruchou srdečního rytmu a srdeční zástavou. Při tom dochází k popáleninám od drobných až po těžké v místě vstupu a výstupu elektrického proudu do těla a poškození vnitřních orgánů, které byly zasaženy při průchodu tělem. [5]

5.4. Ostatní příčiny

Ostatní PÚ u zaměstnanců v sociálních službách mohou vzniknout z dalších příčin, například v důsledku:

- úpalu, kdy kůže neudrží stálou tělesnou teplotu a dojde k přehřátí, tedy úpalu spojenému se závratím, ztrátě vědomí a následnému pádu,
- úžehu, který vzniká z přehřátí organismu průnikem části spektra slunečního světla a způsobuje bolesti hlavy, mžítka před očima, zvracení, ztrátu vědomí, pád, příp. otok mozku,
- hyperglykémie (zvýšení hladiny cukru) nebo hypoglykémie (snížení hladiny cukru) u zaměstnanců trpících diabetem,
- epileptického záchvatu (chronické onemocnění mozku projevující se záchvaty s pády, křečemi svalstva, pěnou u úst),
- astmatického záchvatu (projev dlouhodobé nemoci dýchacích cest),
- anafylaktické reakce např. následkem hmyzího bodnutí u alergických osob, např. vosou nebo včelou, alergie na léky - penicilin),
- cévní mozkové příhody (přerušování přísunu krve do určité oblasti mozku, spojeno se závratěmi, bolest hlavy, potácivá chůze, necitlivost svalů obličeje nebo končetin, řečové obtíže),
- akutního infarktu myokardu (náhlá bolest na hrudi s dušností, pocení a malátnost, bolest vystřelující do ramen a levé ruky).

Tab. 7: Nehody, které vedly k PÚ zaměstnanců v sociálních službách ve sledovaném období (zdroj: VÚBP)

Nehody vedoucí k PÚ	2019	2020	2021
Pády	276	246	305
Pád nespecifikovaný	150	108	139
Pád ze schodů	57	61	70
Pád na mokru	49	66	57
Pád na ledě	14	5	30
Pád ze žebříku	5	5	6

Nehody vedoucí k PÚ	2019	2020	2021
Pád z kola	1	1	3
Zátěž kosterní soustavy	256	234	272
Přiražení, úder, náraz	166	141	135
Útok pacienta	46	43	66
Říznutí	57	48	47
Opaření	30	37	29
Popálení	-	6	2
Dopravní nehoda	11	16	14
Útok zvířete	7	4	8
Mechanické nářadí	16	21	5
Chemikálie	5	5	4
UV záření	-	1	-
Elektrický proud	4	-	1
Virus CO-19	-	14	-
Epilepsie (záchvat)	1		

6. Příklady úrazových dějů s následkem pracovních úrazů zaměstnanců v sociálních službách

Příklady a popisy úrazových dějů, které vedly k PÚ zaměstnanců v sociálních službách, jsou ponechány v původní formě zápisu, aby lépe dokumentovaly stav/situaci na místě a vystihly autenticitu vzniku PÚ.

Ačkoliv některé popisované události - úrazové děje – jsou kuriózní, všechny se staly v rámci výkonu pracovní činnosti nebo v souvislosti s výkonem práce zaměstnancům v sociálních službách.

6.1. Pracovní úrazy závažné (s hospitalizací nad 5 dní), popis úrazového děje

6.1.1. Pracovní úrazy závažné (s hospitalizací nad 5 dní) v roce 2021

Postižená zvedala dítě a při tom jí náhle píchlo v zádech.

Postižená při zvedání klienta a jeho následném oblékání pocítila píchnutí v zádech.

Při úklidu u klienta postiženému náhle křuplo v zádech.

Při návratu k automobilu, jež byl zaparkován na okraji neudržované komunikace, postižený uklouzl a následně si způsobil zlomeninu dolní končetiny.

Postižený spadl z koně, který zaškobrtl.

Při poskytování pomoci u klienta se postiženému udělalo nevolno, načež spadl na záda, přičemž se udeřil do hlavy.

Při jízdě na kole najela postižená na obrubník a spadla z kola, čímž si způsobil zlomeninu klíční kosti a poranění břicha.

Při přesunu ke klientovi postižený zakopl na schodech, což vedlo ke zlomenině dolní končetiny.

Postižený trhal břecťan ze žebříku, načež se mu zatočila hlava a spadl ze žebříku na zem z výšky 1,2 m.

6.1.2. Pracovní úrazy závažné (s hospitalizací nad 5 dní) v roce 2020

Při přesunu imobilního klienta z lůžka na vozík pocítil náhle intenzivní bolest zad.

Při rozcvičce s mentálně postiženými klienty prováděla výpady a došlo ke křupnutí v koleni. Hospitalizace a operace.

Při vynášení odpadu upadl na venkovních schodech.

Šel na rampu a při nášlapu na schod (směrem nahoru) došlo ke sjetí nohy ze schodu a z důvodu nestability došlo k jeho pádu.

Na namrzlém venkovním schodišti uklouzla a upadla na záda (zlomený 6. obratel).

Po koupání klient uklouzl a při pádu strhl zaměstnankyni na podlahu.

Při přípravě čaje v domácnosti klienta došlo při přelévání horké vody z konvice do nádoby k jejímu prasknutí a opaření stehen - popáleniny 2. stupně, hospitalizace.

6.1.3. Pracovní úrazy závažné (s hospitalizací nad 5 dní) v roce 2019

Nevolnost, posadila se na lavici a spadla.

Při svařování se pohyboval po lodi, upadl, zlomil si kotník.

Vykládal materiál a spadl z návěsu nákladního auta.

Posypával solí ledovku a upadl na ni.

Upadla při chůzi na ledovce na silnici.

Při doprovodu klientky ucítila bolest bederní páteře.

Při manipulaci s břemenem prudká bolest zad.

Posouvala klientku na lůžku, ostrá bolest zad.

Vystoupil z vysokozdvizného vozíku a narazil do něj druhý takový vozík.

Na čtyřkolce sjela do příkopu, přelétla řidítka, spadla na zem a ještě se přejela.

Nalezen v kuchyni na zemi s rozbitou hlavou.

6.1.4. Pracovní úrazy závažné (s hospitalizací nad 5 dní) v roce 2018

Odkládal kbelík o hmotnosti 3 kg, po předklonu bolest v bedrech, nemožnost pohybu.

Náhlý kolaps a pád. Hospitalizovaná s mozkovou mrtvicí.

Postiženou štípl komár, onemocněla malárií.

Uklouzla na mokré podlaze, asi pomočena některým klientem.

Při přecházení ze skladu do kuchyně uklouzl po mokré podlaze.

Při přesunu klienta z lůžka na vozík došlo v předklonu k bolesti beder.

Při sprchování klientky uklouzla na mokré podlaze a dopadla plnou vahou na ruku.

Při večerní kontrole klientů šla venku, uklouzla na zmrázku a spadla.

Dopravní nehoda.

6.1.5. Pracovní úrazy závažné (s hospitalizací nad 5 dní) v roce 2017

Dopravní nehoda, nedal přednost v jízdě.

Nácvik sebeobrany, při pádu narazila zády na žíněnku opřenou o obložení topení a to jí spadlo na nohu.

Vstávala ze židle, přitom se jí podlomila levá noha a spadla na podlahu.

Postiženou našla zaměstnankyně ležet na zemi.

Při asistenci imobilnímu klientovi na vozíku došlo k překlopení vozíku a nárazu do pravé holeně zaměstnankyně.

Při sportovních hrách zaměstnanců kontrolované osoby si chtěla sednout na invalidní vozík, přitom uklouzla a spadla na podlahu jídelny.

Při pedagogickém dohledu školního výletu došlo při překonávání přírodní překážky k uklouznutí, pádu na kámen, přisednutí levé nohy a zlomenině nártu.

Při odchodu ze stacionáře spadla z posledních dvou schodů a přetočila si levou nohu v kotníku. Následovaly dvě operace.

Při ošetřování klientky v domácnosti došlo k jejímu náhlému úmrtí. Dcera klientky ji obvinila ze zavinění smrti. Pečovatelka tak utrpěla šok.

Při podávání večeře šla z kuchyně do obýváku pro klientku a zkolabovala. Byla v bezvědomí, otřes mozku, rozsekla si bradu a krvácela z ucha.

Při přepravě stravy určené klientům z kuchyně na oddělení uklouzla a upadla.

Služební auto mělo defekt pneumatiky, sjelo ze silnice, přetočilo se přes střechu a narazilo do stromů (spolujezdčyně).

Na kluzkém povrchu nástupního ostrůvku uklouzla a spadla do kolejiště, přivodila si tak poranění levé dolní končetiny.

6.2. Pracovní úrazy s pracovní neschopností nad 3 dny, popis úrazového děje

6.2.1. Pracovní úrazy s pracovní neschopností nad 3 dny v roce 2021 s ojedinělým výskytem

Mezi klienty se po obci přemísťovala **na služebním kole**, kde při jízdě při krajnici zachytila šlapkou o obrubník a padla na levou horní končetinu (roztříštění pažní kosti). Úraz oznámila zaměstnavateli a následující den byla ošetřena v nemocnici, kde byl proveden RTG, fixace ortézou a vystavena pracovní neschopnost.

Při jízdě **služebním vozem** od klienta po zledovatělé vozovce zaměstnankyně dostala smyk a narazila do stromu.

Při vytahování zástrčky se zásuvky došlo k výboji **elektrického proudu** a zasažení ukazováčku levé horní končetiny (LHK).

Po dovážení vajec pro klienta si zaměstnankyně sáhla na **rozpálenou plotýnku, utrpěla při tom zranění LHK.**

Při třídění prádla v prádelně došlo k náhlému a samovolnému uvolnění přírodní hadičky naplněné pracím prostředkem vedoucí do pračky a **postříkání chemikálií.**

Mixér byl již v tuto chvíli vypnutý, ale řezné elementy se ještě dotáčely, došlo ke **kontaktu dotáčejících se elementů** s ukazováčkem levé ruky

Míchala těsto v robotu, po vypnutí stroje sáhla do mísy, **hnětací hák** byl ještě v pohybu, pohmoždil jí prsty na ruce.

6.2.1.1. Napadení zvířetem

Prováděla pravidelný dohled u klienta. Někteří klienti smí chovat psy, což je u každého klienta zaznamenáno v individuálním plánu. Při prvotním šetření se zjišťuje, zda je pes schopen respektovat příchozího pracovníka. V tomto případě naše poskytovatelka poskytovala služby přibližně jeden rok bez komplikací na výše uvedené adrese. Po roce při pravidelném přivítání malý pes zareagoval nečekaně a došlo ke **kousnutí do nosu** zraněné. Nikdy dříve takto u nikoho nereagoval. Pes je pravidelně očkovaný a ihned poté bylo provedeno veterinární vyšetření se závěrem bez klinických příznaků onemocnění.

Při osobní hygieně a dále oblékání klientky došlo ke **kousnutí psem** do pravého kolene ze zadní strany.

Na procházce s klientkou postiženou **napadl bezprizorní pes**.

Při čištění kopyta **kůň vykopl** a zasáhl zaměstnankyni do pravé horní končetiny (PHK).

Při přebírání přepravky s pečivem byla **uštknuta zmijí** do pravé ruky.

6.2.2. Pracovní úrazy s pracovní neschopností nad 3 dny v roce 2021 opakující se ve velké míře

6.2.2.1. Pády osob, na mokru, na ledě, na schodech

Při převážení klienta z koupací vany zakopla o kolečko chodítka a **upadla** na zem celou svou vahou - na hlavu, záda, rameno, LHK a stehno levé dolní končetiny (LDK).

Klientka padala, tak za ní utíkala a **uklouzla** na podlaze. Poté nemohla došlápnout, měla poraněné pravé lýtko.

Při odnášení přepravní bedny s miskami poškozená **zaškobrtla** a následně došlo k pádu na zem, při kterém došlo k naražení kolene o hranu plastové bedny.

Při pádu klientky jí přidržela pro zmírnění pádu, následně neudržela rovnováhu, a aby nepadla na ní, **přepadla** přes ní a celou vahou těla dopadla na levou ruku, distorze ramene.

Při večerní hygieně u klientky zaměstnankyně **zakopla** o přezůvky klientky a způsobila si tržnou ránu na hlavě a zlomeninu kostrče.

Na pokoji klienta ráno otvírala okenní ventilaci. V uvedeném pokoji je zabudován schod/výstupek pod oknem. Úrazem poškozená zaměstnankyně je menší postavy, proto si vypomohla stoupnutím na tento schod, ze kterého se jí při otevírání okna smýkla noha, a následoval **pád na zem**.

Zaměstnankyně vyzvedávala klienta v místě jeho bydliště za účelem jeho přepravy do denního stacionáře služebním vozidlem, při vystupování u vozidla před domem klienta došlo k uklouznutí a následnému **pádu a zlomení nosní kosti**.

Zabránila klientovi vyskočit z okna a strhla jej zpět, oba při tom **propadli** sprchovým koutem.

Při jízdě cvalem v prostoru sadu došlo k zakopnutí koně. Při jeho zakolísání v důsledku jeho zakopnutí došlo k **pádu zaměstnance z koně**.

Při běžných pedagogických sportovních aktivitách došlo ke **špatnému došlapu** a následnému poranění Achillovy šlachy.

Sestupovala ze schůdků, když sundala školní aktovky, sjela jí noha, dopadla na zem, podlomilo se jí koleno a podvrkla si ho.

Při práci na schůdkách cca 1 m od země se naklonil na žebříku, který se v jedné části ohnul a jmenovaný **spadnul na zem**.

Postižený odstraňoval břečťan z fasády budovy Domova, kde pracuje. Použil 3 m vysoký hliníkový žebřík. Opřel ho o stěnu budovy a vyzkoušel jeho stabilitu. Pak vylezl na čtvrtý stupeň do výšky 1,2 m, zatočila se mu hlava, snažil se slézt zpět, ztratil rovnováhu a **spadl na hromadu břečťanu**, kterou natrhal. Hospitalizace 12 dní.

Při příchodu na pracoviště k hlavnímu vchodu Domova na noční službu došlo na zledovatělém povrchu k **uklouznutí** a následnému pádu na zem a přisednutí LDK.

Při chůzi po chodbě v bytě klientky **uklouzla** na mokré podlaze a při zapření se o podlahu, jí podjela ruka a došlo k vykloubení ramene PHK

V rámci noční směny ráno v 6 h. prováděla kontrolu klientů na pokojích. Po vstupu do pokoje **uklouzla** na mokré podlaze, kterou pomočila klientka. Upadla na pravé rameno a levou nohu si zaklínila mezi dveřní futra. Pohmožděná ruka a zlomenina hlavičky fibuly.

Poškozená měla provést výměnu inkontinentní pomůcky u klientky na pokoji. Při chůzi po chodbě **uklouzla** na mokré podlaze. Při nekontrolovaném pohybu s následným pádem se udeřila hlavou o stěnu a ucítila i mírné křupnutí v oblasti krční páteře.

Při odchodu od klienta **uklouzla na schodech** a upadla, přivodila si otřes mozku, zhmoždění zápěstí LHK, obražení páteře.

Při chůzi po venkovním zledovatělém schodišti bytového domu, **uklouzla a spadla** na zadek a sjela po schodech dolů a narazila si oba lokty a rozbolela ji bedra.

Při scházení schodů **uklouzla na schodech** a narazila si bederní páteř a hlavu.

Před odchodem ze zaměstnání prováděl z důvodu sněžení úklid sněhu a následně **upadl na schodech**, které vedou do suterénu, a tím si způsobil následné zranění.

Při vynášení odpadků od klienta došlo k **uklouznutí na schodech** v domě, v důsledku toho došlo k pádu a nárazu pánví na hranu schodu a dopadu na pravou část těla.

Při příchodu ke klientovy zaměstnankyně terénní péče zakopla o hranu schodu, **zvrátila se dozadu a upadla**. Při tom se udeřila do hlavy o sloupek plotu, došlo k poranění krčních obratlů.

6.2.2.2. Zátěž kosterní soustavy

Při chůzi po vnitřním schodišti před zasedací místností domova, kde probíhalo očkování zaměstnanců proti Covidu-19, kterého se účastnila, **si podvrkla nohu** s následným poraněním kotníku.

Pomáhala zvednout užívatelku ze země, při zvedání pocítila vlivem **námahy v předklonu** bolest v pravé části zad.

Při oblékání klienta došlo k zablokování zad a bolesti v tříslech, z ničeho nic se klient vysmeknul, při rychlém zachycování klienta, **utrpěla zaměstnankyně bolest zad.**

Na pokoji došlo k pádu klientky, postižený se aktivně zapojil do procesu zvedání a chtěl pomoci kolegyni klientku zvednout, při zvedání klientce podklouzly nohy a došlo k jejímu opětovnému pádu a přitom postižený pocítil **prasknutí v bederní části zad.**

Při přesunu klientky z lůžka na klozetové křeslo došlo k **prudké palčivé bolesti zad** v oblasti levé lopatky a bolest dosahovala až do levé kyčle.

Postižený zvednul postel, přičemž mu **cuklo v rameni** a tato bolest mu nedovolila pokračovat v další nakládce dalšího bytového vybavení.

Při odvážení klientky do zimní zahrady, kde je poměrně vysoký práh, který je třeba překonat, a vozík zde přizvednou, zraněná náhle ucítila **bolest v levém rameni.**

Zaměstnankyně přecházela z jedné provozní budovy do druhé po spojovacím schodišti a při došlápnutí levou nohou na podlahu pocítila **prasknutí v levém lýtku**, které bylo provázeno silnou bolestí a omezením pohybu. Pracovní obuv měla.

Při manipulaci s klientem na lůžku po hygieně ve dvou pečovatelka pocítila **náhlou prudkou bolest v levé lopatce** a křupnutí a poté brnění levé ruky až do prstů.

Po pádu klientky pomáhaly 3 pracovnice s jejím zvednutím ze země. Po zvednutí a usazení poškozená udala, že **má bolesti v levém rameni.**

6.2.2.3. Náráz

Při snižování bočnice u lůžka postele došlo k jejímu zaseknutí. Následně si postižená mezi rámem lůžka a postranicí **zhmoždila dva prsty LHK.**

Úrazem postižený zaměstnanec v době pracovního úrazu stěhoval lůžko. Při tom došlo k pracovnímu úrazu - **přiražení ruky** k madlu na chodbě, pohmoždění prostředníčku LHK. I přesto, že při práci postupoval v souladu se správnou praxí.

Zaměstnankyně uklízela (kolem poledne) v prostoru před budovou v areálu domova důchodců (DD). Při tom se zvedl silný poryv větru vlivem, kterého se rozletěl plastový zahradní stůl, který ji **udeřil zezadu do hlavy.** Poté upadla, byla při vědomí, vše si pamatuje. Následně byla odvezena k lékařskému ošetření (chirurgická ambulance, rentgen. CT mozku a neurologické vyšetření), které neprokázalo žádné vážné zranění. Druhý den odpracovala celou pracovní směnu, ve večerních hodinách se ale necítila dobře, uvědomila tedy svou nadřizenou, že nepřijde druhý den do práce a po návštěvě u ošetřujícího lékaře nastoupila léčení s dočasnou pracovní neschopností.

Při převážení ohřívacího boxu z kuchyně do pomocné kuchyňky použila výtah. Po jeho příjezdu tlačila ohřívací box do kabiny výtahu, smekla se jí ruka a **přirazila si ji** mezi stěnu výtahu a ohřívací box.

Při večerním ukládání uživatelů na lůžko, uživatel nechtěně strčil do poškozené, ta spadla na kovové čelo postele a narazila si pravý bok (žebra) a zápěstí PHK.

6.2.2.4. Napadení pacientem

Při přípravě svačiny pro klienty ústavu byla **napadena klientem**, přepadla přes pohovku, poranila si krk a při obraně došlo ke zlomení malíčku.

Při doprovodu dětí do školy byl **napaden dvěma muži** po vystoupení z autobusu, kteří ho brutálně zbili. Vadili jim děti z dětského domova, které s nimi jely v autobuse.

Po informaci, že již klient večeřel, ji chytil za vlasy a **snažil se ji pokousat** v obličeji a tím došlo k poškrábání levé poloviny obličeje a pohmoždění šije.

Při péči o klienta došlo k napadení zaměstnankyně, kdy ji klient držel za vlasy, **snažil se ji pokousat** a dát ji "hlavičku" a tím došlo k pohmoždění pravé strany jejího krku.

Byla napadena klientkou - **pěstmi do obličeje**, ramen a rukou. Při obraně došlo ke zlomení zápěstí.

Zaměstnankyně byla napadena klientem sociální služby, když mu ošetřovala řeznou ránu. Klientem ji udeřil do oblasti pravého spánku

Při výměně inkontinentní pleny klientka **kopla zaměstnankyni do břicha**.

Klientka házela po pokoji předměty, personál se ji snažil uklidnit, ale bez výsledku. Plnou lahvičkou s tekutinou **uhodila** klientka zaměstnankyni do předloktí a způsobila jí hematoma.

Zaměstnanec prováděl na základě stížností klientů chráněného bydlení uklidnění jednoho z klientů (duševně nemocný klient), který mu následně **fyzicky napadnul** a způsobil zranění - vymknutí pravého zápěstí a podvrtnutí krční páteře.

Dívka nejprve slovně napadala asistentku pedagoga s vychovatelem a následně přešla do fyzického útoku. Vychovatel se snažil zabránit útoku na asistentku a stoupl si mezi mladistvou a ní. Mladistvá do něj strkala tak, že při odrazu upadla. Vychovatel jí nabídl ruku, aby se zvedla, ale ona zaútočila pěstí a **uhodila ho do levého spánku**.

Při podávání tekutin klientce na ošetřovatelském oddělení došlo k ataku ze strany klientky vůči poškozené, **udeřila ji** a došlo k naražení ruky o postranici postele.

Při stravování v jídelně byl **opakovaně napaden** žákem údery pěstí do obličeje.

Opilý klient upadl a bylo nutné zavolat záchranku. Klient byl agresivní a **udeřil** zraněnou dvakrát pěstí do obličeje.

Potyčka s podnapilou osobou - klientem.

Napadení podnapilou osobou- klientem.

Při běžné činnosti klient **kopl** ošetřovatelku do rozkroku, poté jí chytil za krk a škubnul s ní směrem dozadu - natažení krku, krční páteř.

Agresivní klientce, která měla omotanou šňůru kolem krku, se zaměstnankyně snažila šňůru odmotat z krku. Ta ji chytila za ruku a **drtila palec**.

6.2.2.5. Říznutí

Zaměstnankyně krájela sádlo. Při této činnosti ji vlivem chvilkové nepozornosti sjel nůž a způsobila si řeznou ránu na ukazováku levé ruky. Svědkem byla kuchařka. Následně byla ošetřena všeobecnou sestrou. Úraz zaznamenal do knihy úrazů šéfkuchař a vedoucí stravovacího provozu provedl test alkoholu s negativním výsledkem. Následně byla odeslána k ošetření do nemocnice.

6.2.2.6. Opaření

Postižená se **opařila** polévkou při nalévání z hrnce do skleněné nádoby na polévku, která při tom praskla.

Při přelévání uvařeného čaje z varné nádoby do přepravního termosu došlo k zachycení přívodní elektrické šňůry, vylití čaje na ruku a **opaření ruky** od lokte dolů.

Zaměstnankyně zalévala horkou vodu z rychlovarné konvice urologické čaje, které připravovala pro klienty Domova na sesterně. Jeden z hrnků se převrhl a horký čaj jí **opařil nárt a holeň** dolní končetiny. Směnu nedokončila a s bolestí navštívila lékaře.

7. Následky pracovních úrazů zaměstnanců v sociálních službách

Následky PÚ jsou různé, od těch narušujících fyzickou a psychickou integritu zaměstnance až po sociální a ekonomické, které mají vliv nejen na samotného zaměstnance, ale na celou společnost.

I když celá řada PÚ zaměstnanců v sociálních službách je spíše drobnějšího charakteru a nemá žádné vážné následky pro další život, některé z nich jsou vážné a mají trvalé následky. Mezi tzv. nezvratné následky PÚ zahrnujeme např. amputace ad.

Nejčastější následky PÚ zaměstnanců v sociálních službách:

- Fyzické
  - bolestivost svalů (krčních, končetin, zad), hlavy, žaludku,
  - celková únava,
  - kardiovaskulární obtíže,
  - kožní problémy,
  - alergie,
  - zhoršení zraku,
  - zhoršení sluchu.
- Psychické
  - psychosociální zátěž – frustrace, otřes, šok, setkání s nesnázemi,
  - psychosomatické projevy stresu,
  - deprese,
  - pocity alienace, úzkosti, podrážděnosti,
  - psychické trauma,
  - problémy se spánkem,
  - ztráta samostatnosti, soběstačnosti, úcty.
- Sociální
  - ztráta sociálního postavení, prestiže,
  - ztráta sociálního hodnocení,

- sociální vyloučení, izolace,
- špatné vztahy na pracovišti,
- špatné vztahy v rodině.
- Ekonomické:
  - zhoršení ekonomické situace nejen zaměstnance, ale i celé rodiny,
  - omezení financí pro volnočasové aktivity: kulturu, sport, relaxaci, dovolenou.

8. Závěr

Celkový počet PÚ zaměstnanců v sociálních službách od roku 2017 mírně stoupá. Nejohojnější jsou pracovní úrazy, kdy jde o takové poškození zdraví, jehož následkem došlo ke zranění zaměstnance s pracovní neschopností delší než 3 kalendářní dny.

Nejohroženější profesí jsou z pohledu PÚ pečovatelé a ošetřovatelé v sociálních službách, v tomto rámci jsou pak nejohroženější skupinou jednoznačně ženy.

Práce v domovech pro seniory představuje z pohledu vzniku PÚ nejrizikovější typ zařízení pro zaměstnance v sociálních službách. Zaměstnanci v pobytových službách mají až 4x více PÚ s pracovní neschopností než zaměstnanci ambulancí nebo terénních sociálních služeb.

Zdroji pracovních úrazů v oblasti sociálních služeb jsou především úrazy způsobené v souvislosti s prací s lidmi a pochybu na povrchu na úrovni země. K úrazům dochází typicky při chůzi či fyzickou manipulací s klienty a břemeny.

©2022

Tento výsledek byl finančně podpořen z institucionální podpory na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace na léta 2018–2022 a je součástí výzkumného úkolu **02-S4-2021-VUBP Bezpečnost práce ve vybraných oblastech sociálních služeb**, řešeného Výzkumným ústavem bezpečnosti práce, v. v. i., ve spolupráci s Ústavem státu a práva Akademie věd ČR, v. v. i., v letech 2021–2022.

Literatura:

[1] ČESKO. Zákon č. 362/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony In: Sbírka zákonů České republiky. [online] 2007. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/zakony/zakon.jsp?page=15=seznam>

[2] SENČÍK, Josef ...[et al.]. Pracovní úrazovost zaměstnanců v sociálních službách a vybraná judikatura. *Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti* [online]. 2021, roč. 14, č. 4. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/josra/pracovni-urazovost-zamestnancu-v-socialnich-sluzbach-vybrana-judikatura>.

[3] KOLIBAČ, Richard. Pracovní úrazy hrozí zaměstnancům nejčastěji v pondělí dopoledne, před polední přestávkou. *Státní úřad inspekce práce* [online], 2022. Dostupné z: https://www.suip.cz/web/suip/novinky/-/asset_publisher/Z8ivneU2D1Hv/content/pracovni-urazy-hrozi-zamestnancum-nejcasteji-v-pondeli-dopoledne-pred-poledni-prestavkou

[4] ČESKO. Nařízení vlády č. 201/2010 Sb. Nařízení vlády o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu. Zákony pro lidi - Sbírka zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2010-201>

[5] SRNSKÝ, P., 2008. Základní norma zdravotnických znalostí. Praha: Úřad Českého červeného kříže. ISBN 978-80-87036-26-6.